

Recensions bibliogràfiques

VÀRIA

El Quinzet. Revista de l'Associació Numismàtica i Filatèlica Xúquer. Sueca, 1 juny 2008.

Una associació relativament nova i molt activa s'ha llançat a l'agredolça aventura d'editar una revista pròpia. Es tracta de l'Associació Numismàtica i Filatèlica del Xúquer, amb seu a Sueca, i la revista porta l'encertat nom d'*El Quinzet*.

Hom es podria preguntar si és positiva la «proliferació» de petites revistes, atenent a les dificultats de cadascuna d'elles per sobreviure. En la nostra opinió, trobem molt encertades aquestes iniciatives. D'una banda, serveixen de difusor social, és a dir, de lligam informatiu entre els socis, un element que no els podria pas oferir una revista de tipus general. D'altra banda, es converteixen en un dinamitzador de la producció estudiantina. Els amics de Sueca voldran omplir la seva revista i molts dels que potser mai no haurien pres la decisió de donar a conèixer les seves descobertes ara s'hi sentiran, si no obligats, sí almenys estimulats. *El Quinzet* convertirà alguns historiadors en numismàtics, ni que sigui a temps parcial, i elevarà molts simples col·leccionistes a la categoria d'estudiosos. Tots hi guanyaran. Tots hi guanyarem. Per tant, és ben clar que la iniciativa queda plenament justificada.

La revista, dirigida pel nostre company i amic Joan Antoni Sendra, ha començat, d'altra banda, amb bon peu, amb un primer llançament de gairebé vuitanta pàgines, en les quals es dona espai a la informació (25 pàgines) i als estudis (la resta). Les col·laboracions estudiantines són de bon nivell i el català hi té un pes notable. I, cosa infreqüent en una entitat mixta, la numismàtica hi té el paper protagonista.

Hem dit a l'inici que es tracta d'una aventura agredolça. Els qui hi tenim experiència sabem prou bé la feina que dona. Però és ben cert, també, que un cop hom

ha assolit el fet de tenir a les mans un nou exemplar que explicita el treball d'un col·lectiu entusiasta, totes les dificultats passades es dissolen en aquella ben legítima il·lusió de la tasca ben realitzada.

M. Crusafont

RIPOLL ROIG, M. Eugènia. *La Seca o Casa de la Moneda de Barcelona. Dels precedents al segle XIX*. Societat Catalana d'Estudis Numismàtics (IEC), Barcelona 2008.

És una gran sort per a la numismàtica el fet de poder comptar amb el treball d'una historiadora de l'art que ha elegit, com a tema d'estudi, la Casa de la Moneda de Barcelona. D'una banda, perquè hi pot aportar un angle de visió nou i suggerent, i de l'altra, perquè es tractava d'una temàtica absolutament descurada. Es pot dir que de la important i antiquíssima seca barcelonina, font de la moneda que va alimentar el comerç català medieval-modern i que es va convertir en una empresa industrial de gran volada al s. XIX, no se'n sabia gairebé res.

Ripoll ha hagut d'emprendre, per tant, una recerca documental de base per poder cimentar tota la seva anàlisi posterior. El seu objectiu essencial era l'estudi de l'edifici, la seva estructura, els seus usos i la seva evolució, però, inevitablement, la descoberta de dades inèdites relatives a les tècniques de fabricació de la moneda o a l'encunyació de sèries fins llavors no documentades ha conduït a una obra final que es mou entre la història de l'art i la història monetària, amb una aportació de dades molt valuoses en els dos vessants de la recerca.

Com a numismàtics, hem descobert, per exemple, l'existència d'un molí hidràulic per a la fabricació de la moneda que aprofitava el curs d'aigua del rec comtal o bé les dades, mai retrobades, de les emissions a Barcelona de peces de maravedisos en temps de Felip V.

Tenim la primera monografia sobre la seca de Barcelona, en el moment oportú en què les antigues instal·lacions industrials de fabricació de la moneda atreuen de manera cada cop més potent l'interès dels estudiosos. De no saber gairebé res, hem passat a tenir tota una monografia.

Felicitem, doncs, a l'autora per la seva qualificada labor i li desitgem noves descobertes en una línia de recerca que, per la nostra sort, no dona pas per acabada.

M. Crusafont

SÁEZ SALGADO, Javier; GODINHO MIRANDA, José Antonio. *Colecção Banco Espírito Santo (Coleção Carlos Marques da Costa)*. Banco Espírito Santo, Lisboa 2008.

El senyor Sáez i l'amic i consoci Godinho Miranda han estat els responsables de la presentació d'aquesta monumental col·lecció portuguesa. Els autors han tingut la sort de que el banc editor i posseïdor de la col·lecció no hi ha estalviat pas els mitjans i n'ha resultat un llibre esplèndid, amb excel·lents reproduccions en color de les monedes i un acurat disseny gràfic que dona encara més relleu a l'obra. Certament, resulta agradable el fet de poder contemplar les monedes amb tot el detall i amb les seves tonalitats reals, acostumats com estem al fet d'haver de mesurar i estalviar sempre en les publicacions de la nostra especialitat. Una àmplia bibliografia avala l'acurada classificació del material.

L'obra cobreix tots els períodes historicomonetaris portuguesos. S'inicia amb les monedes del món antic de Baesuris, Balsa, Bora, Brutóbriga, Cilpes, Dipo, Ketovion, Ebora, Murtili i Pax Julia i s'estén immediatament a les emissions sueves i visigodes, a una representació de les musulmanes i a un amplíssim conjunt de material medieval i modern, amb peces d'un gran relleu i abundància de monedes d'or. No hi manquen les grans rareses, començant pel tornès de Beatriu, filla de Ferran I. Els regnats són encapçalats per una breu introducció històrica i només trobem a faltar els pesos dels exemplars. De tota manera, després de cada regnat es donen les taules de correspondència amb el catàleg de referència d'Alberto Gomes (2001), amb la qual cosa se supleix, en certa manera, aquesta manca informativa.

La col·lecció abraça també els territoris colonials i recull igualment temes complementaris, com ara assaigs monetaris, contramarques, gitons, pesals monetaris i paper moneda, fins i tot d'entitats. Aquests darrers temes resulten molt difícils de documentar, de manera que només per aquest apartat ja es justificava plenament l'obra.

No hi ha dubte, però, que els editors s'han decantat, sobretot, per un llibre bell, on podrem gaudir plenament de totes les delícies de l'art monetari.

M. Crusafont

TORMO FERRIOLS, F. *La colección numismática de Emilio Attard. El monetario del Ayuntamiento de Valencia II*. Ajuntament de València, 2004.

L'Ajuntament de València compta amb les 10.000 monedes de la important col·lecció Martí Esteve adquirida el 1951 i, darrerament, s'hi han afegit unes 1.500 peces més de la col·lecció d'Emilio Attard. Tot i l'interès primordial de la primera col·lecció, que ja va servir de base per als estudis de Mateu i Llopis, l'Ajuntament valencià s'ha decidit per la publicació del fons Attard. Aquest resulta una mica decebedor per als medievalistes perquè no conté ni una sola moneda medieval valenciana i de tot el conjunt de la Corona Catalano-Aragonesa

només hi ha un diner de Barcelona de Jaume I. Tot i així, sempre és d'agrair que es publiquin els fons de les institucions, ja que així es facilita l'estudi de materials no sempre fàcilment accessibles. De tota manera, sobta una mica que un treball que sembla comptar amb tots els avals doni les llistes dels divuitens i dels diners de l'edat moderna sens detallar les dates que ostenten les monedes, amb la qual cosa la informació resulta completament inútil. Només unes escasses fotos permeten fer-se càrrec d'alguns dels exemplars. La batllessa de València, Rita Barberà, encapçala les presentacions del llibre, que, com no, és fet en castellà.

M. Crusafont

MÓN ANTIC

HOLLARD, Dominique; BLET-LEMARQUAND, Marise. «Un poinçon monétaire gaulois découvert à Saint-Loup-sur-Semouse (Haute Saône)», *Cahiers Numismatiques*, Société d'études Numismatiques et Archéologiques, Paris, 2007, p. 11-16.

Els autors presenten un punxó monetari de l'època gal·la, corresponent al quart d'estàtera. Es tracta del quart exemplar de punxó monetari descobert fins ara per a aquest període. Els autors s'interroguen sobre el seu ús i, després d'una anàlisi no destructiva per activació neutrònica, conclouen que es tracta d'un bronze amb un 25,4 % d'estany i un 69 % de plom, a més d'altres petites proporcions d'altres metalls. Tot i que la proporció d'estany sembla ésser una mica alta, els autors no descarten el seu ús directe com a encuny en un batiment en fred, potser amb escalfament del cospell. De tota manera, també apunten la possibilitat que fos un element intermedi per gravar després els veritables encunys en bronze més dur.

M. Crusafont

RIPOLLÈS, P. P. «The X4 hoard (Spain): Unveiling the presence of greek coinages during the second Punic War». *Israel Numismatic Research*, núm. 3 /. (The Israel Numismatic Society, 2008) p. 51-64, 2 pl.

És l'interessant estudi de 17 trossos i monedes procedents d'un tresor de la segona guerra púnica. Es classifiquen les monedes i es comenten extensament partint de la idea que eren valorades pel seu pes de plata.

Remarquem les dues estàteres de IOL, que, juntament amb altres divisors trobats a la península, donen testimoni d'aquestes emissions, prou rares.

Foren portades pels exèrcits romans i resulta curiós que si algunes pertanyen al segle III aC, en canvi les monedes hel·lenístiques ho són del primer decenni del segle II aC.

Un nou testimoni a afegir a les troballes de la segona guerra púnica.

L. Villaronga

VILLARONGA, L. *Obra numismàtica esparsa. I. Tresors*. Societat Catalana d'Estudis Numismàtics (IEC), Barcelona 2008.

El fet de reunir l'obra esparsa dels investigadors eminents té uns avantatges indubtables. D'una banda, es facilita la consulta de l'obra, sovint dispersa en revistes de molts països diferents; de l'altra, ens ofereix la seguretat de no deixar de banda algun treball concret. Finalment, l'obra resta a la llum i no pas amagada en revistes que a voltes es fan difícils de retrobar.

La SCEN ja va començar aquesta tasca amb la publicació, l'any 1997, de l'obra esparsa de Joaquim Botet i Sisó. No era molt extensa, de manera que amb un sol volum es va poder acollir la totalitat del material. Era natural que a continuació es proposés d'editar l'obra esparsa de Leandre Villaronga, el nostre president fundador, atès l'interès que ha despertat al nostre país i arreu del món. En aquest cas, però, la quantitat d'obres no refoses després en llibres i, per tant, més adients per ésser reeditades, era molt copiosa. S'imposava una agrupació per temes i una edició en diferents volums. En aquest primer, s'ha agrupat tot allò que fa referència a tresors. L'obra s'ha precedit amb una llista de tots els tresors estudiats per l'autor i l'aplec de treballs, que resta explicitat al sumari, es compon de tots aquells estudis que, tal com hem dit, no han estat després refosos en obres majors. N'ha resultat un conjunt de 26 articles, que s'han agrupat per períodes cronològics.

Cal assenyalar que l'estudi dels tresors ha hagut d'ésser precedit per una difícil tasca de reconstrucció. Efectivament, rarament ha estat possible de tenir-los aplegats per a l'estudi. No cal dir que, sens aquest atent i laboriós treball de reconstrucció, la immensa quantitat d'informacions que se'n deriven haurien restat sens utilitat per a la història monetària.

El projecte complet preveu l'edició d'uns tres altres volums que ja es troben en curs de preparació. En qualsevol cas, des d'ara ja és a l'abast de tots els estudiosos aquesta parcel·la fonamental de la història monetària: l'anàlisi dels tresors monetaris, base de la major part de les informacions que permeten després proposar cronologies, ubicacions de seca i tota mena de treballs interpretatius.

M. Crusafont

MEDIEVAL

ALCAMO, Jean-Claude. «La representation de la scène de la vision de saint Étienne sur le monnayage de l'évêque de Metz Bertram (1180-1212)». *Bulletin de la Société Française de Numismatique*, Société Française de Numismatique, any 64, núm.4, abril 2008.

A partir d'un gravat acolorit d'un llibre manuscrit del segle X, l'autor replanteja la interpretació de la figura que presideix l'anvers d'una moneda de Metz, que sempre s'havia identificat amb el bisbe Beltram. La llegenda amb aquest nom, que voltava la figura, ho feia probable. L'autor fa notar, però, que el revers, amb la mà que beneeix superposada a una creu, forma part de la iconografia tradicional del martiri de sant Esteve que es troba en el manuscrit mencionat. Per tant, conclou que la figura de l'anvers seria el sant Esteve que completaria l'escena.

La interpretació dels elements simbòlics de les monedes comtals i, encara més, de les episcopals, és una tasca difícil. L'aportació d'Alcamo ens assenyala nous camins per desentrellar-ne la significació. Val a dir, però, que les mans beneïnt apareixen també en monedes episcopals de Vic, encara que sense la creu, i sens que, almenys en aquest cas, sigui possible de relacionar-la amb sant Esteve.

M. Crusafont

BARBIERI, Gionata. «Los “cavalli” de Ferrandino acuñados en la ceca de Nápoles». *Gaceta Numismática* 172, Asociación Numismática Española, Barcelona 2009, p.37-41.

La popular moneda napolitana d'aram anomenada *cavall* va ésser emesa en quantitats molt febles a nom i amb l'efígie de Ferran II de Nàpols, de manera que avui només se n'ha pogut acreditar l'existència d'un exemplar. És ben sabut, d'altra banda, que les efígies de Ferran I es varen arrossegar llargament, de manera que la trobem en el primer or d'Alfons II i en tots els cavalls d'aquest rei. Barbieri ens demostra que aquestes emissions a nom i amb l'efígie de Ferran I varen continuar durant el regnat del seu nét Ferran II, dit Ferrandino. Efectivament, descriu cavalls amb el bust de l'avi batuts sobre peces del rei francès Carles VIII. Com és sabut, la invasió d'aquest sobirà es produí en temps de Ferran II. Per tant, els batiments de cavalls a nom i amb l'efígie de Ferran I només poden ésser del temps de Ferran II. L'autor descriu fins a cinc exemplars d'aquests cavalls reencunyats. L'autor ha trobat també un cavall fins ara inèdit que, a desgrat que no se li pot llegir l'ordinal II com en el que fins ara s'ha descrit, porta

l'efígie de Ferran II, segons pot establir per comparació amb les peces d'argent. Tenim, per tant, unes noves peces que s'han d'atribuir, en principi, a Ferran II, a més d'un altre tipus de cavall que també descriu l'autor. Val a dir, però, que encara amb Frederic III trobarem cavalls amb l'efígie de Ferran I. La producció de cavalls a Nàpols en temps de la branca catalana hauria seguit, doncs el procés següent:

Ferran I	A nom i bust d'aquest sobirà
Alfons II	A nom i efígie de Ferran I
Ferran II	A nom i efígie de Ferran I batudes sobre cavalls de Carles VIII A nom de Ferran II, però amb bust de Ferran I A nom i efígie de Ferran II
Frederic III	A nom de Frederic, uns amb la seva efígie i altres amb l'efígie de Ferran I

Importants, doncs, els aclariments de l'autor en un tema difícil i que fins a aquest treball no havia trobat encara una solució satisfactòria.

M. Crusafont

BÉNÉZET, Jérôme; MASO, David. «Unne nouvelle obole de Girard Ier, comte du Roussillon (1102-1115): variante inédite». *Bulletin de la Société Française de Numismatique*, Any 64, núm.4, Abril 2009, p. 78-80.

Els autors ens presenten una nova varietat de l'òbol de Gerard I, diferent encara de la primera coneguda i també de la que vàrem publicar nosaltres a *Acta Numismàtica* 38, és a dir, en cronologies gairebé paral·leles a la publicació de l'autor, ja que el volum d'*Acta* no es va presentar fins al començament del 2009. L'òbol ara descrit, que és, doncs, el tercer conegut, porta la menció de Petralata en la forma PETA, ben acostada a la de PETV, és a dir, PTA, amb A invertida del diner que descriuïem nosaltres juntament amb el segon òbol.

Els autors s'interroguen sobre el fet que cada vegada que apareix un nou exemplar de diners o d'òbols d'aquest comte, els encunyats són diferents, la qual cosa sembla indicar un volum d'emissió important. En canvi, aquestes peces són extremament rares. Plantegen la possibilitat que la caiguda de llei en els comtes posteriors hagués ocasionat la refosa massiva del numerari anterior, de millor llei. També apunten que potser caldrà revisar el paper relatiu de la moneda rossella i del melgorès al llarg dels temps comtals.

M. Crusafont

BOIX I POCIELLO, Jordi. «El marc històric». *Catalunya Romànica*. Vol. XVI: *La Ribagorça*. Enciclopèdia Catalana, Barcelona 1990, p. 23-105.

L'amic X. Sanahuja ens féu adonar que a la p. 103 del text mencionat s'hi parla de «solidos pallarenses», en documents del 1095 i del 1110. La qüestió té la seva importància, perquè les úniques monedes comtals del Pallars conegudes fins ara corresponen ja al s. XV. Cert és que Pio Beltran ja va mencionar l'existència de mencions de «solidos paliarenses» (*Obra Completa*, p. 422), però en no donar la cronologia dels documents que els esmentaven, hom podia haver pensat que podien correspondre igualment al s. XV. Posats en contacte amb el Senyor Boix, ens diu que la citació del 1095 prové del *Cartulari d'Alaó*, fol. 52 *recto*, i que fou recollit per Serrano Sanz a la p. 272. D'altra banda, la menció es troba també en la tesi de Jordi Boix, titulada *La Ribagorça a l'Edat Mitjana*, doc. 445, Universitat de Barcelona, Departament d'Història, doc. 738. Pel que fa a la menció del 1110, no la va poder retrobar, de moment.

El fet és de força importància, ja que ens demostra que el comtat de Pallars ja va tenir moneda comtal al final del segle XI, és a dir, quatre segles abans del que hom havia imaginat. Certament, no coneixem cap moneda que es pugui atribuir a aquest moment, de manera que ens resten els comtats de la Cerdanya i el Pallars amb emissions documentades, que encara no hem pogut retrobar. El fet de saber que varen existir ja és, però, un primer pas per a la seva descoberta.

Agraïm a Jordi Boix la seva informació i esperem que algun dia es pugui certificar l'existència d'aquestes monedes.

M. Crusafont

ILISCH, Lutz (autor del sector àrab). *Die Mittelalterlichen Fundmünzen, Siegel und Gewichte von Santueri, Mallorca*, Arbeiten zur Islamischen Numismatik 1, Tübingen, 2005.

El Seminari d'Orientalisme de la Universitat de Tübingen, en col·laboració amb l'editorial numismàtica del Monetari de Munich, va publicar un conjunt de material format per monedes, pesals i segells de plom procedents del castell de Santueri (Mallorca). Dins el conjunt de les monedes, les peces islàmiques constitueixen, de bon tros, el grup majoritari i, al seu torn, la moneda atribuïda als Banû Gâniya, amb 278 exemplars, és el conjunt més nombrós.

Lutz Ilisch, de la Universitat de Tübingen, és l'autor de l'estudi de les monedes islàmiques (apartat titulat *Islamische Münzen*, p. 31-78 i làmines 5-15). Pel que fa a les encunyacions dels Banû Gâniya, exceptuant un mig quirat (Moll-6) que l'autor considera gratuïtament encunyat a Menorca, la resta semblen exclusi-

vament, encunyacions de tipus taifa. Cal remarcar dues particularitats d'aquest conjunt. La primera és que no hi ha cap moneda sencera, és a dir, la totalitat del conjunt està format per fraccions i fragments de dirham, la qual cosa implica que totes les llegendes es troben incompletes. La segona és que en cap dels exemplars no és possible llegir la data d'encunyació, una circumstància que constitueix, probablement, un cas d'autèntica mala sort, atès l'elevat nombre d'exemplars estudiats. A partir del material a l'abast, Ilisch ha reconstruït, com si fos un trencacloques, l'aspecte que tindrien aquestes monedes, documentant-ne quinze tipus diferents que, al seu torn, es poden dividir en sis grups:

- Anònim amb menció de l'imam 'Abd Allâh. És el tipus Moll-I.
- Anònim amb menció d'un imam que no es pot identificar. És el tipus Moll-VII, que Ilisch considera el mateix que el tipus V.
- Anònim amb menció de *al-Imâm 'Abd Allâh al-Mu'minîn al-'Abbâsî*. En aquest grup es distingeixen nou variants.
- Anònim amb menció de *Abû Muhammad 'Abd Allâh al-Mu'ayyad bi-Nasr Allâh*.
- A nom de *Abû Muhammad 'Abd Allâh* i de l'imam *al-Mu'ayyad bi-Nasr Allâh*. Ilisch considera que es tracta d'Abû 'Abd Allâh Muhammad b. Is-hâq, el darrer dels Banû Gâniya que governà Mallorca (582/1186-599/1203).
- Anònim, sense menció d'imam i amb la llegenda *Allah al-amr kullu-hu*.

Al treball no es publiquen les fotografies de totes les peces, sens dubte per raons d'espai, sinó només les més representatives. Comparant les fotografies amb les reconstruccions de les monedes i, per tant, de les llegendes, aquestes semblen, en general, encertades, tot i que es poden plantejar alguns dubtes. Molt més discutible és el fet d'atribuir determinades encunyacions anònimes i sense data, recordem-ho, als diferents governants Banû Gâniya utilitzant arguments molt discutibles.

En conclusió, considero que algunes de les propostes d'Ilisch són clarament errònies, mentre que d'altres s'han de prendre amb precaucions i cal revisar-les en detall abans d'acceptar-les.

Bernat Moll

LABROT, Jacques. *Affairistes et usuriers au Moyen Âge*. Vol. I: *Les lombards, l'heresie et l'Église*. La Louve editions, Cahors 2008.

El conegut especialista en gitons i *mereaux* medievals, Jacques Labrot, ens sorprèn en aquesta ocasió amb un aprofundit estudi sobre la banca, el comerç i els negocis en general a l'època medieval. Es tracta d'un treball pur d'historiador que

no ens hauria de sorprendre perquè, en definitiva, el numismàtic no fa més que beure de les fonts històriques, siguin les que siguin, i en fa interpretació. Avui poden ésser les monedes, demà, una altra font igualment útil.

Labrot descriu amb tot detall les desconfiances que causen en els estaments feudals els tràfics i negocis dels comerciants, sovint un ofici en el qual trobem italians i jueus. Explica la formació del mite del «lombard», un personatge que arriba a la monstruositat pels vicis que se li atribueixen.

Hi ha aquí diferents explicacions a aquest rebuig: la desconfiança de l'Església i dels senyors sempre arruïnats enfront de prestamistes i homes que, aparentment sense el treball «normal», arriben sovint a tenir grans riqueses i a viure millor que els senyors. D'aquí que se'ls relacioni amb les heretgies i hom els vegi com a gent perillosa, capaç de tota mena de màgies i fins d'enverinaments.

El negociant estranger, insegur en terra forana, amenaçat del segrestament dels seus béns s'avé sovint a composicions amb la poderosa Església, sia en forma de pactes, sia en forma de donacions, arribant a una aliança tàcita per mútua conveniència i que, a poc a poc, farà desaparèixer de l'imaginari col·lectiu el mite del lombard malvat.

L'autor, en una demostració de treball a fons en la documentació, ens ofereix un panorama precís i detallat dels costums i dels prejudicis de l'època, amb una àmplia documentació de la vida quotidiana medieval i de com els negocis es movien per mecanismes ben diferents dels que estem habituats a pensar.

M. Crusafont

SANAHUJA ANGUERA, Xavier; ROMA VALDÉS, Antonio. «SANTA ORSA/A DE-PICTVIA COM. Imitaciones de moneda castellana por los condes de Valence y Die en el siglo XV». *Numisma* 252, Sociedad Ibero-Americana de Estudios Numismáticos y Museo Casa de la Moneda, 2007), p. 261-274.

Els autors analitzen una singular sèrie monetària que, tot i tenir l'aparença de les monedes castelleses, porta unes llegendes singulars que havien donat peu a tota mena d'interpretacions.

Val a dir que ja Caron, al final del s. XIX, havia situat aquestes emissions al Midi francès, però després Mateu y Llopis assajà de donar sentit a les llegendes i les donà a Sancho IV. El mal camí estava iniciat i per això no és estrany que, darrerament, Yáñez, Yáñez y Agud estudiessin detingudament la sèrie i l'atribuïssin ni més ni menys que a Don Juan Manuel.

Els autors tornen les coses al seu lloc: aquestes amonedacions corresponen a emissions de Valence i Die que no tenien la missió de circular en el seu territori, sinó d'ésser introduïdes a Castella, ateses les seves similituds de tipus i amb

l'objectiu d'extreure, per mitjà de numerari de baixa llei, or i plata del regne castellà.

Més endavant aquests costums fraudulents s'estengueren a altres territoris propers.

M. Crusafont

MODERN i CONTEMPORANI

AYMERICH I BERNAL, Isidre. *El paper moneda, els bons i els vals a la Segarra durant la Guerra Civil (1936-1939)*. Cervera, 2008.

L'estudi detallat i per comarques d'una temàtica estudiada només de manera general sempre pot aportar novetats, tant documentals com materials.

L'autor ha traçat una panoràmica del paper moneda municipal de la Segarra, però després s'ha introduït en un territori gairebé verge: les emissions d'institucions i fins de comerços o particulars, ben sovint amb atribucions concretes, ubicacions certes i dades complementàries.

A la introducció, Llobet i Portella assenyalen l'interès de fer aquests reculls a fi i efecte que no es perdi definitivament un testimoni monetari que forma també part de la història col·lectiva.

Aymerich segueix l'anàlisi població per població i va desgranant tot allò que ha pogut recollir, sigui en llibres, en col·leccions o en recull de dades en treball de camp.

En resulta un aplec exhaustiu que enriqueix el nostre coneixement sobre les emissions monetàries de la Guerra Civil.

M. Crusafont

BES, Louis. «Histoire de la monnaie locale Catalane». *La Pallofe*, 47, Butlletí de l'Association Numismatique du Roussillon, 2008, p. 7-18.

Després de fer un documentat resum sobre tot allò que avui se sap sobre les pallofes, el seu nom, ús i significació, l'autor traça una panoràmica de les pellofes rosselloneses, les seves atribucions, simbologia i significació, tot assenyalant les ubicacions que estan ben acreditades i les que es basen només en elements febles. Afegeix il·lustració de tipus molt rars i finalment presenta un conjunt de peces noves, algunes d'elles de plom, que podrien correspondre a comunitats eclesiàstiques de l'àmbit rossellonès, tot fent hipòtesis sobre la seves possibles atribucions.

Interessant treball que permet fer una panoràmica sobre aquesta variada sèrie

monetària a l'àmbit rossellonès i que fa avançar alguns aspectes obscurs, a més de tornar a posar sota l'òptica de la discussió i de l'estudi un conjunt de peces generalment considerat com a menor, però que no resulta pas ésser menys ric d'informacions històriques.

M. Crusafont